

Dr. Javier Hernández Vázquez,
Professor titular de Didàctica de l'Educació
Física Especial, INEFC-Barcelona.

ACTIVITATS FÍSQUES ADAPTADES: PERSPECTIVA INTERDISCIPLINAR I BASES CONCEPTUALS

Resum

S'exposa, en primer lloc, el concepte d'activitats físiques i d'activitats físiques adaptades. Quan aquestes activitats s'orienten a l'entorn escolar, es denominen EF (educació física), EF adaptada i EF integrada. Les activitats físiques adaptades es tracten des d'una perspectiva supraorganitzativa en què les diferents dinàmiques (la biomecànica, la biològica, la psicològica, l'estructura motriu, etcètera) descriuen les AFA (activitats físiques adaptades) en conjunt.

L'estructura motriu és l'objecte d'estudi de les activitats físiques i, per tant, de les activitats físiques adaptades. Per mitjà de l'estructura motriu podem mesurar el rendiment motriu. La proporcionalitat, la diversitat i la temporalització determinen les característiques de l'estructura motriu. Per fi, se suggereix —per a millorar la integració i la normalització de les persones discapacitades— la formació permanent dels professionals en general, la formació d'especialistes i començar a desenvolupar l'educació física adaptada i integrada en els centres educatius.

Paraules clau: activitats físiques adaptades, educació física adaptada, educació física integrada, estructura motriu.

Introducció

Les activitats físiques i les activitats físiques adaptades tenen punts en comú

evidents amb l'educació física. Els alumnes en edat escolar compten amb complements específics per a assolir el seu currículum bàsic en motricitat; entre altres matèries possibles, hi intervenen l'educació física, l'educació física adaptada i la fisioteràpia, totes des d'una perspectiva motriu que, a partir d'un punt de vista aplicatiu, es tradueix en la utilització d'aquestes disciplines en persones discapacitades. L'ús conjunt d'aquestes disciplines per a persones amb necessitats especials és el que s'anomena "activitats físiques adaptades" (Van Coppenolle, 1993).

És evident que aquest plantejament no esgota el concepte i sembla més indicat fer una proposta més àmplia i no tan restrictiva del concepte d'activitat física adaptada. El nostre plantejament recull un espectre on no solament és possible ubicar-se d'acord amb les disciplines aplicades, sinó també des del punt de vista d'emmarcar els processos d'intervenció.

Les activitats físiques adaptades constitueixen un terme ampli i generalista que pretén recollir tots els àmbits d'intervenció que no abraça l'activitat física formal. Si els diferents enfocaments de l'activitat física tenen com a referència l'edat, el rendiment motriu, l'oci i la recreació, les activitats físiques adaptades tenen el mateix objecte d'estudi, però en aquest cas, com que va dirigit a persones amb determinades particularitats, es materialitza i es treballa d'una manera diferent.

Així, quan descrivim l'activitat física de la gent gran, descrivim l'adequació de l'activitat física a persones de la tercera edat, és a dir, les activitats físiques

adaptades a les persones d'edat. Quan intervenim, mitjançant les activitats físiques, en persones amb discapacitat, parlem d'activitats físiques adaptades a persones amb disfuncions. Quan descrivim activitats físiques per als grups marginals, parlem d'activitats físiques adaptades a grups específics. Tots aquests exemples mostren la gran diversitat de les activitats físiques adaptades i la necessitat de formar més profundament professionals per a actuar en aquests àmbits.

La contextualització de l'activitat física en determina en gran mesura la intencionalitat. Així, podem referir-nos, en l'àmbit educatiu, a les activitats físiques o a les activitats físiques adaptades amb la denominació d'Educació Física, Educació Física Adaptada i Educació Física Integrada. També podem descriure les activitats físiques en un àmbit hospitalari; aleshores, les anomenarem activitats físiques adaptades de connotacions terapèutiques (fisioteràpia) o amb matisos educo-recreatius, o bé activitats físiques adaptades a l'oci i a la recreació. També podem descriure activitats físiques en l'àmbit competitiu, el màxim exponent del qual és l'esport adaptat i l'esport d'integració.

A partir d'aquestes premisses és necessari destacar que les activitats físiques adaptades presenten nombroses opcions, segons el marc en què s'ubiquin. Per a la nostra proposta, l'educació física, l'educació física adaptada i l'educació física integrada recullen aquella part de les activitats físiques emmarcada en l'àmbit escolar i educatiu i l'objectiu de les quals és exacta-

ment igual en les activitats físiques competitives, les activitats físiques recreatives, etcètera: el rendiment i el desenvolupament motrius òptims amb l'únic matís dels nivells de competència. Des del desenvolupament lúdic al rendiment motriu, de l'esport professional a l'esport-salut, l'objectiu de les activitats físiques adaptades és assolir la competència motriu òptima. És lògic pensar que hi ha excepcions dintre les activitats físiques adaptades en el marc hospitalari, l'objectiu de les quals és la rehabilitació i la recuperació funcional, però és clar que el rendiment motriu també és present en aquest àmbit.

En definitiva, la contextualització de l'activitat física determina quins objectius predominen i és evident que, en el marc escolar, el predomini és educatiu.

Perspectiva pluridisciplinar

En l'actualitat, les activitats físiques adaptades poden ser descrites des de diferents disciplines que s'interrelacionen unes amb les altres independentment de l'activitat física que es faci. Aquestes disciplines, que inclouen l'activitat física adaptada, poden ser descrites des de dinàmiques biomecàniques, biològiques, psicològiques, sociològiques, etcètera i, a més, aquesta activitat física queda descrita en l'estructura motriu.

L'estudi de les AFA requereix explicar els diferents aspectes que hi incideixen i els diferents nivells d'organització. A partir d'aquesta anàlisi determinem les característiques de l'estudi de les AFA que descriuen les diverses disciplines bàsiques i aplicades.

La perspectiva biomecànica de les activitats físiques adaptades està determinada pels factors físics que hi incideixen; entre altres, la gravetat, el principi d'inèrcia, les forces centrífugues i centrípetes, etcètera.

La perspectiva biològica està determi-

nada per l'estudi de les reaccions sensorials i motrius en els subjectes que participen en activitats físiques adaptades. El coneixement integrat dels diversos aspectes reactius motrius en cada deficiència són objecte d'aquest àmbit d'estudi: les reaccions sensorials, les reaccions motrius, les reaccions oculomotrius, etcètera.

La perspectiva psicològica de les activitats físiques adaptades és fonamental per a determinar els aspectes perceptius i els factors que alteren o afavoreixen la dita percepció motriu en els subjectes amb discapacitats.

La perspectiva sociològica constitueix un nivell organitzatiu més de les activitats físiques adaptades. Els objectius d'aquesta dinàmica sociològica en les activitats físiques adaptades són descriure la relació que hi ha entre l'esfera social (família, educadors, economia, religió) i les activitats físiques adaptades. Els factors culturals, estructurals i històrics que afecten les AFA, juntament amb els processos socials en les interaccions que es produeixen amb les AFA, determinen els canvis socials, la socialització, la integració, etcètera.

Al marge d'aquestes disciplines bàsiques que acabem d'exposar, i des d'una orientació motriu (estructura motriu), una de les manifestacions més genuïnes que podríem descriure és l'esport adaptat, com també l'esport d'integració. D'acord amb el subjecte que practica l'esport, aquest canvia els seus cognoms o bé adopta denominacions diferents. Quan les persones amb unes discapacitats determinades practiquen esport i en modifiquen les normes, les pistes o l'entorn on es fa l'activitat, aquest adopta el nom de "esport adaptat". Quan l'esport el practiquen persones que no poden fer-lo amb plenitud, però que, d'alguna manera, el practiquen conjuntament amb persones que no presenten minusvalideses, l'esport es denomina "esport d'integració". Finalment, quan l'esport es practica respectant les mateixes regles i en condicions que no presenten adap-

tacions, estem descrivint l'esport que habitualment conceben la població, els mitjans de comunicació, etcètera.

L'estructura motriu. Objecte de l'estudi

Un cop exposats els diferents nivells organitzatius per a la nostra intencionalitat (educadors), és més important descriure el significat d'estructura motriu. L'estructura motriu és una manera d'explicar el conjunt d'elements que participen en l'activitat física amb significat o sense. Quins són aquests elements de l'estructura motriu? La dificultat de respondre aquesta pregunta és enorme, però és evident que hi ha determinats elements que participen en qualsevol activitat física. Un exemple estudiat del que podríem anomenar element bàsic de l'estructura és el coneixement del propi cos, que ha rebut diferents denominacions (cos propi, esquema corporal i imatge del cos). A això, cal afegir-hi que, davant de cadascun d'aquests termes, no manquen escèptics que en refusen l'utilitat argumentant que "cos propi" és un terme massa filosòfic que no s'adiu amb la investigació empírica; "l'esquema corporal" podria desqualificar-se per escaure a conceptualitzacions divergents i, finalment, "imatge corporal" és una noció difícil d'emprar, ja que el seu contingut té a veure amb el desenvolupament de la psicoanàlisi.

Tot el que s'ha exposat es tradueix en la inexistència d'un llenguatge coherent i adaptat per a descriure el cos i, en particular, l'experiència corporal. Considerem que una perspectiva interdisciplinària (biomecànica, biològica, psicològica, etcètera), en la qual l'estructura motriu estigui present, enriqueix notablement el llenguatge. Aquest llenguatge està determinant, en l'actualitat, una terminologia motriu diversificada, amb els problemes d'homogeneïtat que això comporta.

En certa mesura, l'estudi de l'estructu-

ra motriu comença amb l'estudi dels elements que conformen la dita estructura. Com a conseqüència, qualsevol activitat física i, per tant, l'activitat física adaptada, està conformada per l'estructura motriu i, en aquesta última, per a millorar-ne la comprensió en l'univers de la discapacitat, caldria incloure els conceptes d'adaptació i d'autonomia

Adaptació

L'adaptació és un procés que intenta que el subjecte s'aproximi a la màxima integració promovent les tècniques i mitjans —personals i materials— per tal que s'esdevingui la normalització. Les activitats físiques adaptades formen part d'aquest procés des d'una perspectiva motriu.

Per a millorar l'adaptació —en les activitats físiques— hem de fer un esforç per a millorar les dinàmiques següents: la dinàmica biomecànica, per mitjà de les pròtesis, de l'adaptació de les barres físiques, dels aparells ortopèdics, etcètera; la dinàmica biològica, amb l'adaptació de les tècniques d'estimulació, l'aprenentatge primerenc, l'estimulació sensorial, etcètera; la dinàmica psicològica, amb l'adaptació i la modificació de les conductes, l'eliminació de conductes disruptives, etcètera. A més d'aquestes dinàmiques, es poden incloure les dinàmiques sociològica, antropològica, cultural, etcètera i, des d'una aplicació més àmplia, trobem el concepte d'estructura motriu, amb el desenvolupament de programes i/o adequacions curriculars motrius individuals.

Autonomia

L'autonomia personal és la capacitat per a actuar per un mateix sense dependre d'altres ni del suport extern. L'autonomia es concreta en les anomenades activitats de la vida diària que el subjecte ha d'anar incorporant al seu repertori i que sovint resulten difícils d'adquirir quan la persona presenta algun retard o minusvalidesa. Qualsevol deficiència fa que el qui la

pateix depengui d'altres persones per a fer certes activitats que les persones sense aquesta limitació poden fer independentment. A aquesta autonomia, vinculada a l'adaptació del propi cos a les capacitats i habilitats personals, a la competència per a sortir-se'n en la vida (entre elles l'esport), és a la que ens referim a continuació. La cura personal és, segurament, l'àrea d'activitats més important que els humans adults fan de manera autònoma en tot el que té a veure amb el manteniment del propi cos (menjar, vestir-se i agençar-se). L'autonomia a casa és poder menjar sense ajut, ser capaç de cuinar o de preparar-se l'alimentació, endreçar i netejar l'habitació, fer la bugada, rentar els plats, etcètera. Aquest conjunt d'habilitats delimita un àmbit d'autonomia dins la llar.

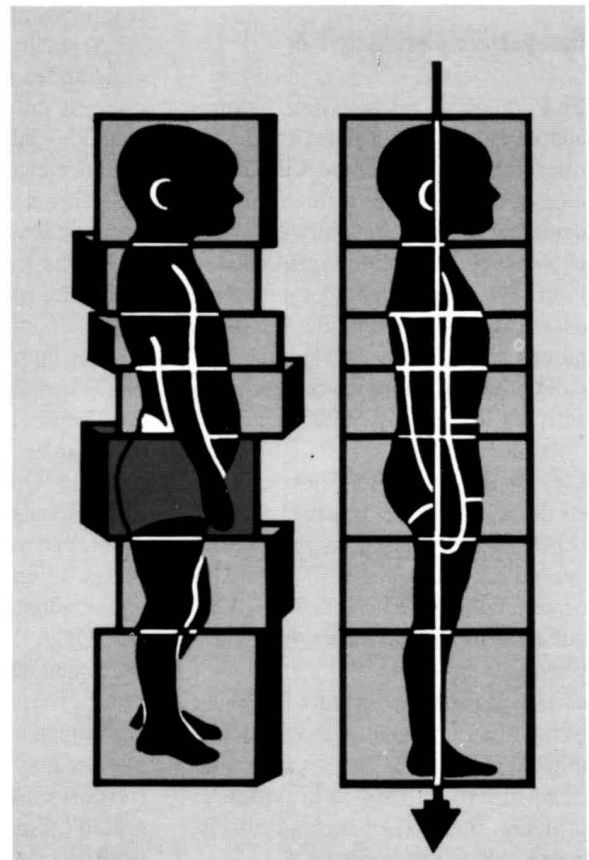
D'altra banda, l'autonomia en les ciutats és una de les dificultats més importants per a una existència autònoma i un desplaçament independent, i solen patir aquestes mancances els individus discapacitats en sortir de casa al carrer, en moure's en el lloc on viuen. En general, la gran ciutat representa obstacles molt seriosos per a l'autonomia de tota mena de persones amb alguna limitació: anar amb l'equip esportiu, anar a comprar, anar a l'entrenament, anar a manifestacions o competicions esportives, fer anar petites quantitats de diners, etcètera. El desplaçament autònom i lliure de la persona discapacitada per la ciutat o el lloc on viu pot ser considerat un símbol de la seva autonomia personal.

L'adquisició d'autonomia per part de persones amb discapacitat representa un procés d'emancipació i dignificació.

Criteris per a determinar l'anàlisi de l'estructura motriu

Són diferents les anàlisis utilitzades per a determinar l'estructura motriu. Entre altres, en comentarem les següents: criteri observacional, criteri de complexitat, criteri factorial o diferencial i criteri de perspectives. Citem a continuació diversos treballs fets seguint aquests criteris.

El criteri observacional (desenvolupament motriu) es basa en observacions directes sobre motricitat fetes en els subjectes des del naixement fins a l'edat adulta. Aquests estudis inclouen autors com Gesell, Kephart, Ozerestki, etcètera, tots ells força coneguts. El criteri basat en la complexitat parteix dels es-

Desestructuració motriu (Plenitud corporal amb el Roling, Peter Schwind)

tudis fets, utilitzant el model cibernètic per a explicar-lo, per Welford (1976). El criteri factorial (Durand, 1988), molt poc estudiat i del qual hi ha poques referències, queda reflectit en els estudis de Filipovicz i Turonski (1979), els quals, a partir de l'aplicació d'un nombre important de tests, determinen que, a 7 o 8 anys, únicament cinc factors expliquen quasi el total de les variacions i que un dels factors explica el 45% del pes. Igualment, Whitener i James (1973) i Rarick i Dobbins (1975) presenten els resultats dels nens de 3 o 4 anys en els quals quatre factors expliquen el 60% del pes de la variació (força, coordinació, ritme, potència de braços, equilibri, etcètera). Aquesta estructura evoluciona i, a 5 o 6 anys, cinc factors representen el 65% (coordinació, força total del cos, velocitat de moviments, coordinació motriu).

A falta d'estudis longitudinals de més envergadura, aquest doble procés tendeix a convertir en problemàtica la predicció d'aptituds de l'adult a partir de resultats de tests aplicats a nens, en la mesura que aquests dos factors poden ser importants en una modalitat esportiva i poden no haver aparegut en el moment d'aplicar-se els tests de selecció.

És necessari estudiar la diferenciació de l'estructura motriu de les diferents edats en què es puguin determinar empíricament els factors diferencials i, a partir dels quals, es poden formular amb més credibilitat els elements diferenciadors de l'estructura.

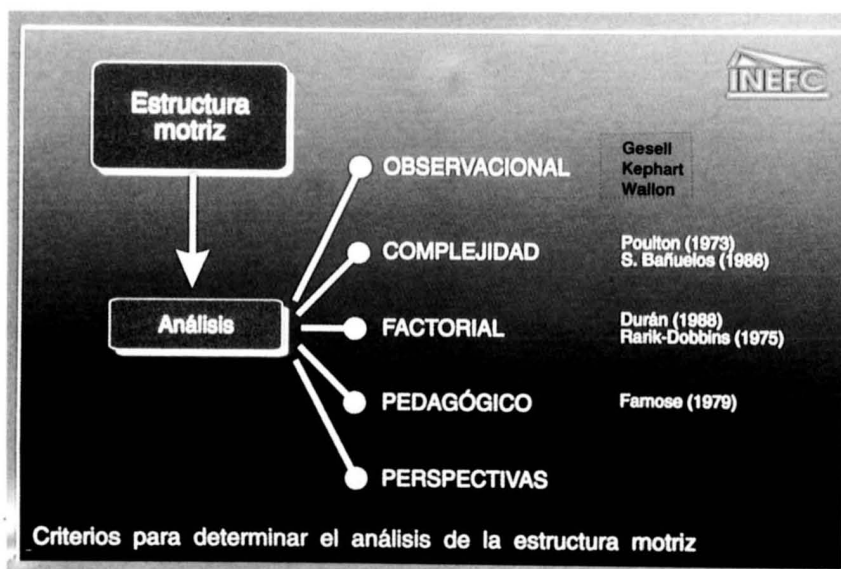
Un altre criteri d'anàlisi de l'estructura motriu és el que manipula les perspectives biomecànica, biològica, psicològica, etcètera (criteri de perspectives).

És clar que els elements de l'estructura són tots els que participen en l'activitat física, però els nivells organitzatius i les dimensions situacionals de l'estructura són diferents en cada activitat física. Un exemple aclaridor d'això el trobem en l'organització motriu de l'equilibri, que presenta diferents nivells, i un d'aquests nivells organitzatius és el de l'estructura motriu. L'equilibri és un element de l'estructura i forma part de moltes activitats físiques que es poden subdividir en diferents aspectes d'equilibri d'acord amb una sèrie de criteris. La utilització dels diferents criteris per a determinar els aspectes de l'equilibri produeix un nombre elevat de combinacions. Segons el criteri de

perspectives, podem argumentar que l'equilibri és un element de l'estructura motriu i que aquest element pot subdividir-se d'acord amb les dimensions físiques, la manipulació de les modalitats sensorials, la manipulació d'aspectes biomecànics, etcètera.

Així, per exemple, un equilibri cap enrere, amb un punt de recolzament i els ulls tancats, el podem analitzar des de la dimensió física (desplaçament cap enrere), la dimensió biomecànica (un punt de recolzament), la dimensió sensorial (ulls tancats) i l'aprenentatge (experiència anterior); cadascuna d'aquestes anàlisis correspondria a una perspectiva física, biomecànica, biològica i psicològica, respectivament.

Aquestes possibles combinacions, segons els criteris exposats, poden tenir o no significat, és a dir, poden fer-se realment o bé no tenir cap sentit. Com a conseqüència, per al nostre objectiu, és millor establir les activitats possibles (reals) de les combinacions que es produeixen entre els diferents criteris exposats. D'aquests elements amb significat, en podríem deduir que són aquelles dimensions situacionals de les diferents combinacions les que determinen els elements de l'estructura motriu. A aquest tipus de combinacions les denominarem "dimensions situacionals concretes". Un exemple d'aquestes combinacions en la llengua escrita és que "p-a-r-a-u-l-a" té entitat quan les lletres estan juntes i apareixen en un ordre espacio-temporal; si les lletres es disposen per separat, no tindran significat. A més, no solament han d'estar juntes, sinó també en el mateix lloc i en el moment adequat (espai-temps); o sigui, si aquestes lletres no estiguessin juntes, aquesta "paraula" no tindria significat i, si en el temps no es presentessin alhora, seria difícil o impossible donar-li significat. D'alguna manera, qualsevol activitat física ha de presentar significat per a la intencionalitat del nostre estudi, encara que aquest sig-

nificat pugui ser molt diferent a la normalitat.

Quan les combinacions possibles (dimensions situacionals concretes) entre els criteris comentats no es fan d'una manera estable o presenten una desestructuració, estem davant la necessitat eminent d'intervenir amb les activitats físiques adaptades.

Quan a les combinacions dels criteris exposats (físic, biomecànic, biològic, psicològic, etcètera) s'hi afegeixen aspectes motrius més elaborats, ens trobem amb dimensions situacionals complexes. Totes les dimensions suposen ser davant un sistema multiorganitzacional en què totes les disciplines s'interrelacionen per a determinar el procés (perspectiva pluridisciplinar).

Aquest concepte d'estructura motriu determina, per tant, els diferents elements que componen qualsevol activitat física (força, coordinació, equilibri, etcètera). Que el subjecte millori aquests elements és l'objectiu de l'educació física i l'estudi teòric de l'estructura motriu comprèn una forma diferent de descriure la motricitat i també una manera de recopilar la informació per a organitzar-la d'una altra manera. La predicció del rendiment motriu es presenta més clarament sigui quin sigui l'element motriu escollit, el criteri d'anàlisi per a determinar l'estructura motriu i l'observació i la mesura de les característiques de l'estructura motriu (proporcionalitat, diversitat i temporalització).

Proporcionalitat, diversitat i temporalització de l'estructura motriu

L'estructura motriu presenta una sèrie de característiques: la proporcionalitat, la diversitat i la temporalització. La proporcionalitat determina el pes de cadascun dels elements en una activitat física específica i la diversitat, el nombre d'elements que participen en l'activitat física. Hi ha un tercer concepte, que és el de l'aparició, en l'espai i en

el temps d'una manera adequada i significativament, dels elements de l'estructura motriu.

Descriure l'estructura motriu no solament és mesurar el rendiment, la proporcionalitat i la diversitat, sinó també determinar en quina mesura (espai-temps) actuen els elements motrius en qualsevol activitat física (temporalització).

Quan un subjecte presenta dismotricitat, observem que l'estructura motriu no té el mateix significat. L'estructura motriu es descriu pels elements que la componen, però també per la proporcionalitat, per la diversitat i per la temporalització diferents.

Qualsevol d'aquests factors té la seva pròpia especificitat i, per tant, els descrivim per separat. La proporcionalitat en l'estructura motriu de qualsevol activitat física amb persones que pateixen alteracions motrius significa quin pes, en percentatge, dels elements de l'estructura està desorganitzat. La diversitat suposa, en una persona amb dismotricitat, que el nombre d'elements motrius que participen són insuficients o molt nombrosos i això comporta una manifestació alterada de la motricitat. I, finalment, la tem-

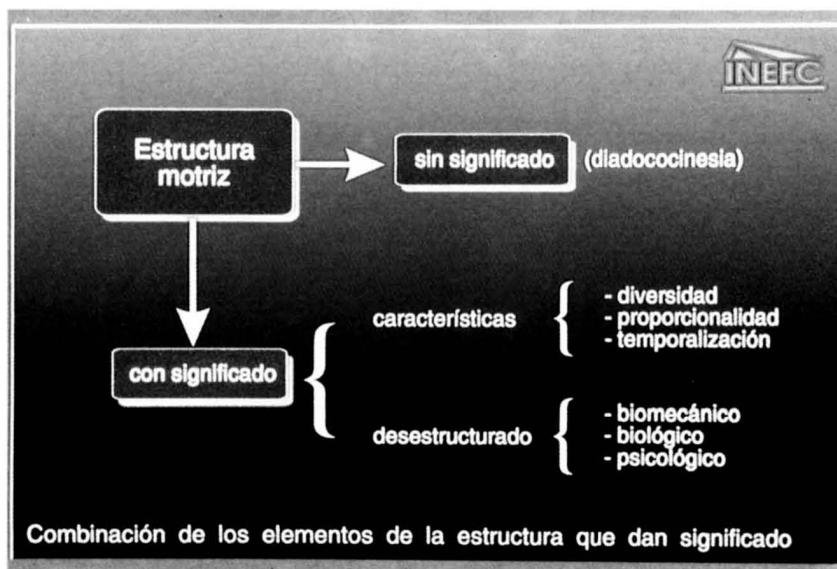
poralització implica que en el temps i en l'espai en els quals es presenta l'activitat física han de confluïr els diferents elements de l'estructura: diversitat, proporcionalitat, temps, espai o mode adequat per tal que el moviment tingui eficàcia.

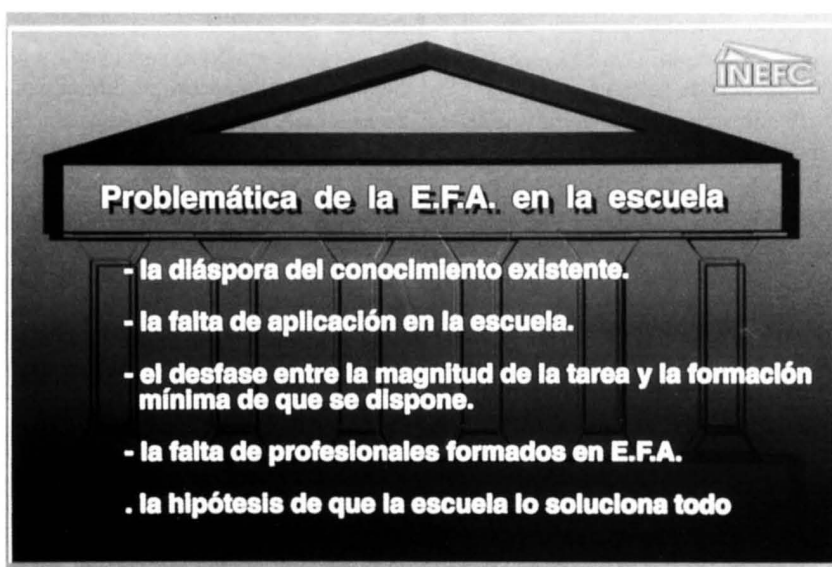
En definitiva, en un subjecte amb dismotricitat, la proporcionalitat, la diversitat i la temporalització de l'estructura motriu signifiquen, respectivament, que els elements de l'estructura estan desorganitzats, que el nombre d'elements és insuficient o molt nombrós i que els elements actuen en l'espai i en el temps de manera inadequada.

A partir d'aquesta proposta, i aprofundint en les AFA, és necessari constatar la necessitat de l'estudi de l'estructura motriu en aquest sentit. Per a fer aquest estudi, sembla indicat aprofundir en unes bases teòriques de manera que l'estudi experimental sigui conseqüència de l'estudi teòric.

Àmbits d'intervenció en AFA

Cal destacar que descrivim les AFA d'acord amb el seu marc. La contex-

tualització de les activitats físiques adaptades en determina en gran mesura els objectius.

Àmbit d'intervenció educativa

A partir de aquestes premisses, descriure l'educació física adaptada i l'educació física integrada és emmarcar l'activitat física fonamentalment en l'escola. Evidentment, l'educació física i la integrada es poden dur a terme en altres àmbits no escolars, però més aviat seria una excepció (l'educació física segons l'edat, tercera edat, embaràs, etcètera). L'educació física adaptada i l'educació física integrada pretenen millorar el rendiment motriu dels grups amb necessitats especials, des de grups de subjectes de la primera infància fins a grups d'edat avançada, o grups amb discapacitat.

Suport en l'àmbit escolar. Qui ajuda els qui ajuden?

L'objectiu de millorar la nostra educació passa urgentment pel suport als especialistes en necessitats especials. Tot això per tal que la sensació que tenen actualment d'estar desaprofitats i de ser percebuts com a portadors de respostes a problemes que els altres podrien resoldre per si mateixos no sigui una característica permanent d'aquest se-

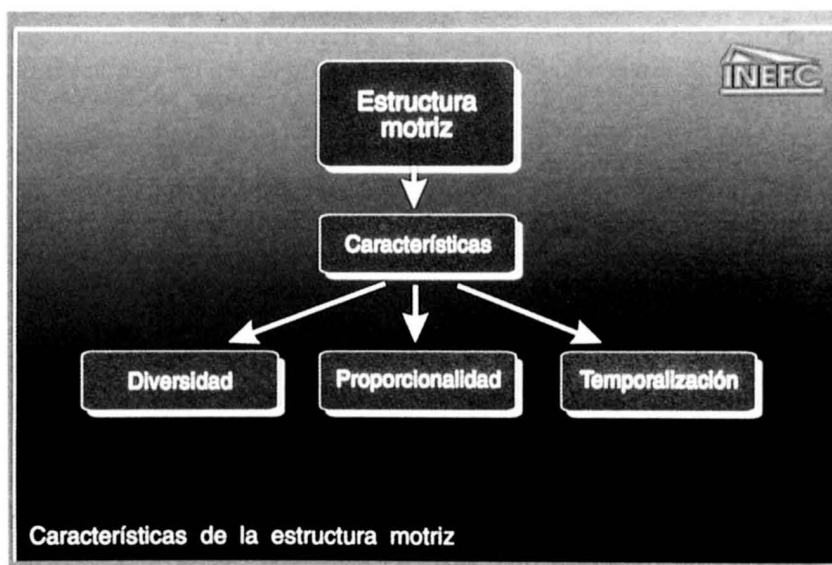
gle. La importància de fer-los costat en la complexitat de la seva tasca de capacitació dels altres és inqüestionable quan observem:

1. La divergència que hi ha entre el coneixement disponible per a ajudar els alumnes amb dificultats d'aprenentatge i la falta d'aplicació en l'escola.
2. El desfasament, manifestat pels qui s'encarreguen de la previsió de servei interior de mestres de suport, entre la magnitud de la tasca i la quan-

titat mínima de formació especial de què disposen.

Aquesta formació especial, encara que fos mínima, hauria elevat el seu grau de consciència sobre les necessitats educatives especials dels nens i de la manera com aquestes poden ser cobertes. Mitjançant la seva formació, han formulat la hipòtesis que no hi ha respostes prefabricades, sinó que els professors disposen d'una capacitat potencial de gestionar satisfactòriament la majoria dels problemes amb què es troben.

Els mestres de suport hauran de comprendre les qüestions referides a la naturalesa interactiva de l'aprenentatge i de les necessitats d'adaptació dels nens, per exemple, com en són, de diferents, les escoles quant a organització, experiència i recursos. Aquestes diferències influeixen en els alumnes de manera individual, en observar la situació d'aprenentatge, per la seva possible contribució a les dificultats infantils, ser més conscients de les distincions arbitràries entre els alumnes, amb necessitats especials o sense, les tècniques i qualitats que fan que els professors siguin eficaços independentment dels alumnes que tinguin, els alumnes més difícils d'ensenyar poden ajudar a elevar la qualitat de l'ensenyament i de

l'aprenentatge; en definitiva, a ser més creatius.

La falta d'integració i d'adaptació entre els coneixements existents per a ajudar els alumnes amb dificultats d'aprenentatge i el fet que aquests coneixements no s'apliquin en la pràctica agreuja els problemes de conducta, augmenta les necessitats dels alumnes i disminueix l'eficàcia dels seus professors.

S'ha deixat per a les escoles la tasca de descobrir com desenvolupar un sistema de suport capacitador i que previngui els problemes (hipòtesi que té l'origen en la idea que l'escola ho soluciona tot). Sembla que el procés d'acció pot ser eficaç i requereix una provisió in situ, ben orientada, de servei interior capaç d'abordar per si mateixa qüestions com aquestes. Els futurs professionals que fan costat als qui donen suport han d'estar versats, ells mateixos, en habilitats consultives interprofessionals per a ser capaços d'ajudar els coordinadors procedents de l'escola en els aspectes consultius de les seves funcions, és a dir, ser capaços de participar en les escoles com a catalitzadors i com a agents actius.

Aquestes habilitats no poden desenvolupar-se en poc temps i cal suport per a posar-les en pràctica davant les grans complexitats amb què es troben els especialistes en necessitats especials. Podem resumir el procés d'assessorament com allò que capacita el professor per a trobar solucions a problemes d'aprenentatge i d'adaptació dels nens; ambdós (assessor i educador), instruint-se mútuament sobre les qüestions amb les quals s'enfronten i fent servir tècniques d'exploració consistents en el següent:

1. Plantejar preguntes susceptibles de tenir resposta i que generin noves informacions sobre l'alumne; descobrir dificultats i necessitats subjacents.
2. A partir de les respostes dels mestres, acceptar i complementar, en-

lloc de suplantar, els coneixements dels mestres amb els de l'assessor i els de la resta del grup.

3. Obtenir informació que pot contribuir a aclarir les qüestions subjacents a la situació que s'està explorant.

Entre les dificultats que el personal de suport pot considerar descoratjadores i sobre les quals pot demanar assessorament, destaca la por inicial a perdre la credibilitat a l'hora d'abordar tasques noves. Els especialistes en necessitats especials reconeixen la preocupació per semblar poc desitjosos de satisfer les demandes (que els plantejen els pares, l'Administració, etcètera) de solucions ràpides o, pitjor encara, la por a semblar incapaços de fer-ho. L'assessor d'assessors necessita adonar-se de en quins casos el problema és del mestre. La comprensió i l'experiència pròpia paral·lela és la que capacita els assessors per a:

1. Valorar que el mestre fracassa a l'hora d'ensenyar un alumne fracassat i saber motivar els nens descoratjats i descontents.
2. Quan aquests sentiments es fan massa dolorosos per a ser superats, poden ser presentats a l'assessor perquè aquest darrer construeixi defenses que superin el fracàs.
3. Que la "no-convivència", per part d'una persona significativa, pot ajudar a fer tolerables aquests sentiments, a restaurar l'objectivitat i, així, ajudar a abordar-les.

Qualsevol de les dificultats esmentades, entre altres, pot ser experimentada per especialistes en necessitats especials i pot ser abordada en el seu grup de suport. Els qui han estat recolzats i formats en el seu nou paper són més susceptibles de saber-los superar eficaçment (Hanko, 1993).

Necessitats especials

Es fa imprescindible el diagnòstic com més complet millor; un diagnòstic diferencial (història, tipus de deficiència,

marc social, nivell de desenvolupament i d'aprenentatge) de la situació concreta dels nens amb necessitats educatives motrius especials. Aquest diagnòstic és la base per a la intervenció del professor mitjançant les AFA i, per tant, aquest necessita ajuda de l'equip assessor.

Les adaptacions curriculars no solament fan referència als objectius, sinó també a la seqüenciació i a l'organització dels continguts (conceptes, fets, procediments i valors), a la dinàmica establerta en la classe i fora d'aquesta a l'hora de fer les activitats i experiències d'aprenentatge i al sentit de l'avaluació.

L'educació física adaptada i l'educació física integrada tractaran amb preferència els continguts de l'estructura motriu com als requisits necessaris en l'ensenyament infantil, primari, secundari i en el batxillerat.

Les adaptacions curriculars en activitats físiques adaptades es faran, en el batxillerat, d'acord amb les discapacitats físiques i/o fisiològiques; per això, les adequacions hauran de tenir en compte aquestes alteracions.

Alguns alumnes necessiten, per la seva particular manera de ser, mitjans i recursos específics:

- Mitjans personals: professionals de l'activitat física (especialistes en activitats físiques adaptades) que puguin elaborar i administrar una adequació curricular individual en educació física.
- Mitjans ambientals: són els que faciliten el procés d'ensenyament i aprenentatge. Normalment són els materials esportius i gimnàstics.
- Condicions d'accessibilitat a l'aula o al gimnàs: modificacions arquitectòniques necessàries perquè els subjectes amb discapacitats puguin fer l'activitat motriu sense barreres físiques.

Les adaptacions curriculars

Les adaptacions curriculars estaran de-

terminades per les circumstàncies en què es troba cada nen. Cal una avaluació contextualitzada que tingui en compte l'alumne, l'aula (que inclou el professor, l'entorn, els companys, el procés d'ensenyament, l'aprenentatge), l'escola (condicions físiques i organitzatives, relacions entre els professors, relacions entre els alumnes), el mitjà socio-cultural del nen i la família, com també els recursos i mitjans de la comunitat i de l'escola.

La resposta educativa davant la diversitat dels alumnes ha de preveure la temporalització i la prioritització d'alguns objectius i la contigüitat de la diversitat en l'educació secundària. Si les adaptacions curriculars i l'oferta d'opcions no són suficients per a satisfer les necessitats dels alumnes, l'equip docent del centre pot decidir el que s'anomena "la diversificació curricular", o sigui, quan l'alumne no pot cursar el tronc d'una etapa, emprarà el temps escolar en fer un altre tipus d'activitats i d'experiències dissenyades especialment per a ell.

Altres àmbits d'actuació (esportiu, terapèutic)

Emmarcar l'activitat física en l'àmbit competitiu és descriure l'esport adaptat. L'esport adaptat presenta una sèrie de característiques, entre les quals destaquem: subjectes que presenten dismotricitat, regles adaptades, instal·lacions i material adequats, transport, etcètera. Bàsicament, l'esport adaptat pren aquesta denominació per les adaptacions de les regles esportives i per les persones que presenten dismotricitat. Sabem que, quan les persones que practiquen esport presenten una determinada discapacitat, aquest s'anomena esport adaptat. Quan la discapacitat les impossibilita per a realitzar l'activitat esportiva amb plenitud, però d'alguna manera la practiquen juntament amb persones que no presenten minusvalideses, l'esport s'anomena esport integració.

En la darrera dècada, el terme integració sorgeix en l'esport com un procés confús i complex, igualment com es troba en el món laboral i educatiu. La integració és ja un objectiu d'estudi prioritari en diferents àmbits, però per determinades raons no es fa com seria desitjable ni d'una manera generalitzada. L'esport integració és un procés que necessita conceptualitzar-se d'una altra manera, utilitzant un terme més generós; per això, la nostra proposta és anomenar-lo "l'esport com a admissió". L'esport admissió és tractar la persona amb disminució, i no pas la persona disminuïda. Aquest esport admissió el podem conceptualitzar com un procés en què s'han d'optimitzar diversos factors que faciliten que les persones discapacitades iniciïn o bé desenvolupin l'esport en termes pròpys a la normalitat (Hernández, 1994).

Emmarcar l'activitat física en els centres hospitalaris en el nostre país significa en l'actualitat fisioteràpia; és a dir, el tractament i la rehabilitació de persones amb discapacitats motrius. El camp fonamental de les activitats físiques adaptades amb prioritats terapèutiques és aconseguir la integració funcional, social, professional, etcètera del subjecte.

Normalment, la pràctica de la fisioteràpia es du a terme en hospitals i centres de rehabilitació i els professionals que utilitzen les tècniques per a la recuperació són diplomats en fisioteràpia. Actualment, hi ha una tendència a Europa cap a la utilització de les activitats físiques adaptades des d'una perspectiva més àmplia, introduint aspectes, tècniques i professionals diferents als de la fisioteràpia per a casos concrets, professionals que realitzen programes esportius i d'activitats físiques adaptades.

La contextualització de l'activitat física adaptada en centres psiquiàtrics propicia pràctiques de reeducació, pràctiques esportives etcètera; la contextualització en els centres penitenciaris determina l'orientació esportiva i l'ocupació del temps lliure; la

contextualització de l'activitat física en els centres de recuperació de persones amb drogoaddicció determina un procés bàsic de competència motriu, d'una banda i, complementàriament, un element més dins el procés de rehabilitació. Aquestes tècniques són dutes a terme per diferents professionals llicenciats en Pedagogia, Psicologia i Educació Física.

Discussió i suggeriments

L'activitat física adaptada és un terme ampli i generalista que pretén recollir tots els àmbits d'intervenció que no inclou l'activitat física formal. L'activitat física adaptada es materialitza quan es dirigeix a persones amb determinades particularitats (discapacitats, tercera edat, grups específics).

Aquest article de reflexió teòrica descriu, en primer lloc, la necessitat de definir i enumerar els elements motrius diferenciadors de l'estructura motriu en cada edat. Per això és necessari fer un estudi de perspectives a gran escala (criteri de perspectives). També, i com a complement, descriu la importància dels elements diferenciadors de l'estructura motriu en els subjectes amb diferents trastorns d'aprenentatge motriu o amb discapacitat (síndrome de Down, paràlisi cerebral, problemes perceptivo-motrius, disminucions sensorials, etcètera). En la mesura que coneguem més l'estructura motriu podrem intervenir amb més encert en els programes educatius.

Cada cop és més palès, i se'n té evidència, que els intents de satisfer les necessitats dels nens amb problemes d'aprenentatge motriu i de comportament només poden tenir èxit en la mesura que les necessitats dels seus professors també siguin compreses i satisfetes. Cal capacitar un nombre màxim de professors per tal que respongui més adequadament a les dificultats i les necessitats individuals dels nens, examinant i atenent el context.

La necessitat de crear una figura de su-

port en educació física (educació física adaptada) passa també per una formació de tercer cicle més adequada a les peculiaritats de l'activitat física en general i a les activitats físiques adaptades en particular (consultor en motricitat). Aquesta formació la determina la Llei de reforma educativa i la complementa el Decret 117/84, de 17 de abril, del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya sobre ordenació de l'educació especial (Disseny curricular: els alumnes amb necessitats educatives especials). Aquest decret inclou, entre els diferents apartats, un que determina "tots aquells mitjans d'ordre personal tècnic i material posats a disposició dels diferents nivells educatius del sistema escolar ordinari". A més, inclou la identificació de les necessitats educatives especials.

Hi ha diferents àmbits d'intervenció en les activitats físiques adaptades però, des de la perspectiva d'educadors físics, és obvi que la intervenció que més s'adequa a la nostra formació és la que es troba en el context educatiu i esportiu.

L'objectiu primordial de la Llei de reforma educativa és que l'educació se centri en l'alumne i, per això, cal satisfer les necessitats especials dels nens, dels seus mestres i de l'escola en conjunt.

Bibliografia

- BARREAU, J. J. i MORNE, J. J. (1991) *Epistemología y antropología del deporte*. Madrid: Alianza Deporte.
- "Cuerpo y acción" (1993) *Revista Deportiva de Instituciones Penitenciarias*. Actividades deportivas en centros penitenciarios, núm. 6, p. 29-33. Madrid: Ministerio de Justicia.
- DURAND, M. (1988) *El niño y el deporte*. Paidós. Educación Física. M.E.C. p. 194-195.
- ECKERT, H. M. i EICHORN, D. H. (1974) Construct standards in skilled action. *Child development*, 45, p. 439-445.
- FILIPOWICZ, V. I. i TURONSKI, M. (1977) "De l'orientation sportive des enfants et des jeunes et de la différenciation de structure de leur motricité", *Tieoria Praktika Fiseskoj Kul'tury*, núm. 11-12, p. 61-67.
- GESELL, A. i col. (1940) *Psicología evolutiva de 1 a 16 años*. Buenos Aires: Paidós.
- HANKO, G. (1993) *Las necesidades educativas especiales en las aulas ordinarias*. Buenos Aires: Paidós, p. 161-187.
- HERNANDEZ VAZQUEZ, F. J. (1994) "Bases para la integración deportiva de los discapacitados", *Revista Española de Educación Física y Deportes*, vol 1, núm. 2, p. 12-20. Madrid: Consejo General COPLEF.
- KEOGH, J. F. (1969) "Change in motor performance during early school years", Technical Report, 2-69. Department of Physical Education. UCLA.
- KEPHART, N. C. (1971) *The slow learner in the classroom*. Columbus (Ohio): Charles E. Merrill.
- KEOGH, J. F. (1985) *Movement skill development*. Nova York: Mac Millan.
- LOPEZ LELERO, M. i GUERRERO, J. F. (1993) *Lecturas sobre integración escolar y social*. Buenos Aires: Paidós.
- OZERETSKI, N. A. (1988) "A metric scale for studying the motor capacity of children in Russia", *Clinical Psychiatric*, 12, p. 13-17.
- RARICK, G. L. i col. (1975) "A motor performance typology of boys and girls in the age range 6 to 10 years", *Journal of Motor Behavior*, 1, p. 37-43.
- VAN COPPENOLLE, H. i col. (1993) *Texbook European Masters degree. Adapted Physical Activity*. Leuven (Bèlgica): Education and Physiotherapy Academic Publishing Company.
- WELFORD, A. T. (1976) *Skilled performance: Perceptual and motor skills*, 81, p. 3-14. Glenview: Scoot. Foresman and Company.
- WHITENER, S.F.; JAMES, K.W. (1973) "The relationship among motor tasks for preschool children", *Journal of Motor Behavior*, 4, p. 231-239.